

ВИДАТНІ ВЧЕНІ КИЇВСЬКОЇ ШКОЛИ ОРТОПЕДІВ-ТРАВМАТОЛОГІВ

15 листопада 2013 р. відбувалася творча зустріч вчених-медиків ортопедів-травматологів ДУ “Інститут травматології та ортопедії НАМН України”, співробітників кафедри травматології і ортопедії Національного медичного університету ім. акад. О. О. Богомольця та співробітників кийвської клінічної лікарні №8, присвячена пам’яті видатного українського вченого, клініциста та громадянина — ортопеда-травматолога, педагога, організатора охорони здоров’я, кавалера медалей “Партизану Вітчизняної війни” та “За перемогу над Німеччиною”, д-ру мед. наук, проф. Зайченка Іллі Леонтійовича.

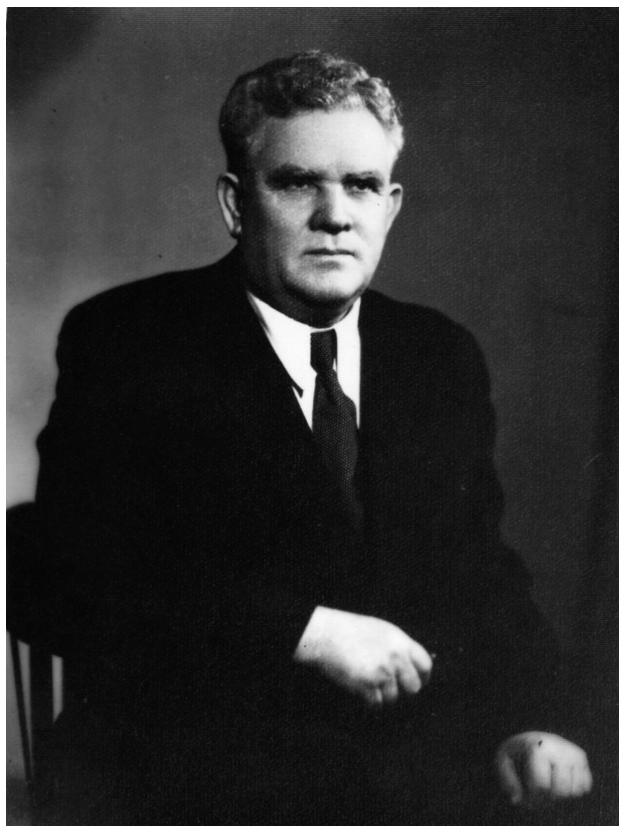
Доповідь про життєвий та науковий шлях д-ра мед. наук, проф. Зайченка Іллі Леонтійовича зробив видатний український вчений — ортопед-травматолог, двічі лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, заслужений діяч науки України, д-р мед. наук, проф. Є. Т. Скляр-ренко. У доповіді також пролунала віршована присвята від Євгенія Тимофійовича Іллі Леонтійовичу, текст якої використовуємо і в статті.

Співдоповідь зробив син д-ра мед. наук, проф. І. Л. Зайченка лікар ортопед-травматолог КМКЛ №8, канд. мед. наук, старший науковий співробітник К. І. Зайченко.

Зі спогадами про проф. І. Л. Зайченка виступили: його старший син — колишній завідувач кафедри дерматології і венерології Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького канд. мед. наук, доцент Олександр Ілліч Зайченко; керівник лабораторії патоморфології ДУ “Інститут травматології і ортопедії НАМН України” — д-р мед. наук, проф. А. Т. Бруско; директор музею гетьманства України — Г. І. Ярова; онука проф. І. Л. Зайченка — асистентка кафедри дерматології і венерології Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького канд. мед. наук Ярина Олександрівна Зайченко.

Бути рівним серед перших

Такого кредо дотримувався д-р мед. наук, проф. Ілля Леонтійович Зайченко (1896–1964), маючи на увазі високу вимогливість до себе, змагальність із надскладними завданнями, які щедро пропонувало життя у часи двох світових воєн, революції, громадянської війни, повоєнного відновлення країни, коли Іллі Леонтійовичу випало вчитися та працювати.

ЗАЙЧЕНКО ІЛЛЯ ЛЕОНТІЙОВИЧ (1896–1964)

В сузір'ї наших ортопедів
своя у Зайченка зоря.
Якщо уважно ти її розгледів,
то дасть знання:

про клітку, зрощення суглоба,
про творчий шлях важкий,
про особистість волі і свободи,
яка в науці напрям мала свій.

І ось, я нині
роблю згадку,
щоб молодь знала,
пам'ять вірною була.

То ж почнемо.
Все по порядку,
яка сім'я його дала?..

Народився Ілля Леонтійович 7 березня 1896 р. у м. Омельник Кременчуцького повіту Полтавської губернії в родині козаків із дідів-прадідів (відомості з 1723 р.). Батько — Леонтій Ілліч, був учасником звільнення Болгарії від Османської імперії, зокрема, у 1877 р. брав участь у штурмі Плевни в складі Преображенського полку і був відзначений двома медалями — срібною та бронзовою. Мати — Парасковія Петрівна, — з козачого роду Самійленків.

Ілля Леонтійович навчався і закінчив чоловічу гімназію у м. Кобиляки. Найбільше вдавалася учневі ма-

тематика — і тому в 1916 р. він поступив навчатися до Київського університету ім. Св. Володимира на фізико-математичний факультет.

Оскільки вже йшла Перша світова війна, студентів забрали на фронт. В Одесі відбувався військовий вишкіл, після якого у званні унтерофіцера Ілля Леонтійович потрапив на фронт, воював на Буковині.

У 1917 р. на південному фланзі російсько-австрійського фронту почалося братання солдат-українців з обох воюючих сторін, і зрештою південний фронт розпався.

Український полк ім. Сагайдачного делегував Зайченка Іллю Леонтійовича з м. Проскурів (нині — Хмельницький), де на той час дислокувався полк, до Києва на з'їзд солдатських депутатів.

Після закінчення воєнних дій Ілля Леонтійович повертається додому до Кременчуцького повіту, де веде громадську роботу та вчителює. Організував комуну селян-одноосібників. Гуртом будують театр у м. Омельник. Пише для нього п'єси.

Згодом поновлює себе студентом університету, але вже медичного факультету. Воєнні враження зробили поправку у виборі професії.

Через складну економічну ситуацію в країні більшість студентів займалися вдома сільським господарством і харчувалися під час навчання продуктами, привезеними з дому, про що є довідка 1920 р. з дозволом на провіз "хліба в сухарях — 2,5 пуда, жирових продуктів — 10 фунтів". Для опалення аудиторій студенти самостійно купували дрова на Подолі.

Ще за студентства Ілля Леонтійович починає наукову роботу, що засвідчено документально членським квитком № 181 за 1923 рік.

Також у студентські роки Ілля Леонтійович активно сприяє усуненню наслідків громадянської війни — працює педагогом-вихователем у дитячому будинку Червоного Хреста, вів клубну роботу з шістьма групами дітей: "1) трудно-воспитуємыє, 2) умственно-отсталые, 3) глухонемые, 4) морально-дефективныє, 5) отягощенныє сексуальными извращениями и 6) дети с явно преступными наклонностями", — як зазначено у посвідченні № 1079 від 14.04.1924 р., виданому губуповноваженим та зав. гуман. відділом головної управи Червоного Хреста на Київщині.

Після закінчення навчання проходив практику стаж. лікаря (аналог нинішньої інтернатури) у м. Києві в урологічній клініці у професора А.А. Чайки, у процесі чого під керівництвом професора написав першу наукову роботу й отримав кваліфікацію лікаря у 1926 р. Дипломну роботу виконав у військовій клініці професора Ш.Д. Хахутова.

У той же час І.Л. Зайченко викладав у медичному училищі по вул. Мельникова, де і познайомився зі своєю майбутньою дружиною — Біневською Оленою Францівною (одружуються в січні 1927 р.).

З 12 квітня 1927 р. працює штатним ординатором відділу Українського державного клінічного інституту ортопедії та травматології у Харкові, де під керівництвом професора М.І. Ситенка займається лікуванням переломів різних сегментів верхньої кінцівки, друкує серію робіт.

Саме під час роботи в Харкові у Іллі Леонтійовича склалися навички експериментальної медицини, які він

широко використовував потім протягом усього життя, і завжди із вдячністю згадував професора К.Ф. Єленевського як свого вчителя. Опанування експериментальної ортопедії почалося з дослідження регенерації кісткової тканини на тваринах.

У цей же період І.Л. Зайченко товаришує з доцентами Скосогоренком Г.Ф., Бабичем Б.К., Новаченком М.І.

Водночас бере участь у громадському житті інституту, є членом і головою місцевому інституту, головою Комісії охорони праці, головою виробничої комісії. Як зазначено у посвідченні №45 місцевому УДКІ ортопедії та травматології від 23.05.1931 р., запровадив започатковані в ті часи соцзмагання та ударництво, боротьбу із втратою у медичній галузі. Отримав почесну грамоту від дирекції інституту та фотоапарат “Фотокор” від профспілкової організації, який досі зберігається у родині.

Брав участь у конференціях медпрацівників Харкова та Києва. Водночас працював консультантом у медсанупрі.

Щоб забезпечити житлові умови для родини, яка на той час вже складалася з дружини і старшого сина Олександра, вступив до квартирного кооперативу “Медик” і почав працювати лікарем південної залізниці (персональне посвідчення №89 126 від 31 грудня 1928 р.). Здійснити цей задум вдалося лише у травні 1936 р., вже після переведення до Києва та переходу в аналогічний київський квартирний кооператив. І другий син, Костянтин, народився в 1939 р. в родині Зайченків уже у власній однокімнатній квартирі на вул. Виноградній, 20А.

18 квітня 1934 р. на підставі надрукованих робіт І.Л. Зайченка постановою Харківського інституту ортопедії та травматології вирішено присудити йому вчене звання старшого наукового співробітника і звернутись до центральної кваліфікаційної комісії НКОЗ УРСР із клопотанням про надання йому вченого ступеня.

Відповідне рішення про затвердження І.Л. Зайченка у званні старшого наукового співробітника та надання йому вченого ступеня кандидата медичних наук без захисту дисертації прийнято на засіданні центральної кваліфікаційної комісії НКОЗ УРСР від 23.12.1935 р., що зафіксовано у відповідному протоколі.

У 1935 р. учрозподіл НКОЗ УРСР переводить І.Л. Зайченка до Київського ортопедичного інституту (наказ № 15 370 від 14.02.1935 р.), де він керує клінікою для дорослих та організовує експериментальний відділ з віварієм, яким керує Й.М. Березенко, продовжує вивчення регенерації кісткової тканини, створює музей. Серед інших експонатів музею була серія муляжів з варіантами скелетного витягу кісток, яку демонстрували в навчальному процесі студентам. Завідував музеєм гіпсовий технік Олександр Глинський.

Водночас (1935–1941 рр.) завідує кафедрою ортопедії, травматології та польової хірургії 2-го Київського медичного інституту, який пізніше (після закінчення Другої світової війни) було переведено в Чернівці.

У довоєнний час ще не були розвинені надійні методи distraкційного подовження кісток, а кістковий туберкульоз часто руйнував зони росту кісток, що призводило до деформації скелета.

Тому канд. мед. наук І.Л. Зайченко замислив для відновлення росту кісток здійснити у клініці пересадку епіфізарних зон росту.

Експериментальне дослідження на тваринах покладено в основу докторської дисертації, яку захищено в Києві в 1938 р. З цього приводу одержано щире привітання з Харкова від проф. К.Ф. Єленевського.

У відгуку на дисертацію професор, академік О.І. Смирнова-Замкова зазначала: “Работа является монографической, выполнена крайне тщательно, с богатым экспериментальным материалом, освещает вопрос не только трансплантации и регенерации эпифизарного хряща, но и костной ткани вообще”.

25–29 червня 1939 р. у Києві відбувся II з'їзд ортопедів-травматологів і працівників протезної справи України, де д-р мед. наук І.Л. Зайченко зробив доповідь про регенерацію кісткової тканини, у якій вперше поділив процес регенерації на умовні шість стадій для керування ним.

У дебатах з'їзду цьому нововведенню дали позитивну оцінку професори В.Г. Штефко (Москва), П.Г. Корнев (Ленінград), М.О. Фрідланд (Москва), М.І. Куслик (Ленінград). Цей поділ було офіційно прийнято в СРСР.

У цій же доповіді йшлося про заміщення великих кісткових дефектів трансплантами.

Як повідомляє у монографії проф. П.П. Коваленко (Ростов-на-Дону) та у кандидатській дисертації В.А. Улещенко, проф. І.Л. Зайченко вперше в експерименті 1936 р. у м. Києві на тваринах застосував консервовану холодною кістку, а д-р А. Інклан застосував законсервований холодною кістковий трансплантат на людині в 1942 р. на Кубі.

У 1936 р. І.Л. Зайченко на основі цитологічного аналізу клітин, що оточують кістковий гомотрансплантат, описав невідомий до цього вид розсмоктування кісткового трансплантата лейкоцитами за типом “тягання льоду”. До робіт І.Л. Зайченка це вважалося проявом запалення.

У 1970 р. проф. І.В. Шумада та канд. мед. наук Е.В. Біняшевський вказали, що такий вид розсмоктування притаманний переважно гетеротрансплантам.

У наш час такі клітини, які розсмоктовують транспланти, називають імуннокомпетентними та клонують їх для створення специфічних антисывороток, що пригнічують імунну агресію господаря проти трансплантата.

Восени 1939 р. І.Л. Зайченка мобілізують до лав Червоної Армії у званні капітана для забезпечення санітарно-медичної служби військ, що приєднували західні землі України та Білорусії до Радянського Союзу.

Після демобілізації у тому ж 1939 р. повертається до праці в Київський інститут ортопедії та долучається до діяльності Київського будинку учених (членський квиток № 394), є членом секції з ортопедії, травматології та протезування при Вченій Раді НКОЗ УРСР.

Перед Другою світовою війною проф. І.Л. Зайченко у 1941 р. за дорученням Міністерства охорони здоров'я разом з доцентом І.П. Олексієнком перевіряли в Євпаторії дитячі кістково-туберкульозні санаторії. Доцент І.П. Олексієнко повернувся до Києва за 2 дні до війни, про що свідчить дата на записці Іллі Леонтійовича, адресованій своїй дружині про передачу з okazji придбаного у Криму капелюшка.

Проф. І. Л. Зайченко повернувся до Києва вже на початку війни. У Криму на той час формували спецпоїзди для повернення за місцями прописки військовозобов'язаних, що перебували в той час на території півострова.

Незабаром Іллю Леонтьйовича було призначено керівником медично-санітарної частини, базованої на санітарному поїзді, що прямував у напрямку м. Проскурова (нині — Хмельницький). У процесі слідування поїзда за маршрутом надійшло повідомлення про наближення лінії фронту. Поїзд продовжив рух до пункту призначення — забрати поранених.

Прибувши до пункту призначення, шпиталь почав приймати поранених, надаючи їм кваліфіковану медичну допомогу — проводили операції, гіпсували. Вагони швидко було наповнено пораненими. Начальник поїзда одержав новий пункт призначення — і потяг вирушив у зворотному напрямку.

Прибули до переправи через Дніпро у м. Канів (де і донині збереглися мостові опори). Через міст день і ніч переправляли лише війська. Санітарний поїзд, очікуючи переправи, стояв на запасних коліях. В одну з ночей потяг потрапив під бомбардування. Уцілілим пораненим було надано повторну медичну допомогу у розгорнутому медперсоналом наметовому шпиталі.

Двоє лікарів самостійно покинули шпиталь і пішли за відступаючими військами.

Робота наметового шпиталю продовжувалась і після захоплення території німцями. Через деякий час до шпиталю навідалися службовці німецької польової жандармерії з перевіркою приналежності двох лікарів-втікачів до наметового шпиталю. Після встановлення такої приналежності примусово вивели увесь склад медперсоналу та зачитали вирок військового трибуналу про розстріл лікарів-втікачів за нехтування ними їх обов'язку.

Шпиталь продовжив роботу до холодів. Частина поранених одужала. Тяжких хворих розмістили у місцевій лікарні, на чому закінчилося виконання місії наметового шпиталю, і його було розформовано.

Проф. І. Л. Зайченко транспортом, запряженим кінями, повернувся до Києва. По дорозі в лісах довкола Києва було повнолюдно — військові з розформованих частин і цивільні. У самому місті діяла комендантська година, тому до Києва можна було потрапити лише ввечері.

Після того, як знайшов дружину та дітей, постало питання про подальше існування і роботу. Місто на цей час, подібно до решти європейських міст, що опинилися в окупації, із непевністю та тривогою приривчалися до “нового порядку” для продовження життя.

В один із днів Ілля Леонтьйович прийшов до ортопедичного інституту по вул. Кірова (нині вул. Грушевського) № 6 та наполегливо постукав у зачинені двері. За деякий час двері відчинила сестра-господарка із щасливим вигуком: “Слава Богу, що хтось із своїх прийшов, бо я щодня приходжу на роботу і стережу майно як матеріально відповідальна. Боюся, щоб не пограбували, бо як повернуться наші, то розстріляють”.

Дізнавшись, що у місті з різних причин залишився медперсонал, що до того працював в інституті, проф. І. Л. Зайченко звернувся до окупаційної влади за дозволом відновити роботу інституту.

Отримавши цей дозвіл, очолив ортопедичний інститут і через доцента Г. С. Леончука налагодив зв'язок з радянським підпіллям у м. Києві.

Брав від підпілля на лікування поранених, підставляючи в історії хвороб рентгенограми хворих, узятих з архіву, щоб обійти наказ коменданта міста щодо звітування про вогнепальні поранення, а після виписки видавав воїнам аусвайси, отримані від підпілля.

Невідомий до цього часу провокатор двічі доповідав міському німецькому куратору з медицини про порушення наказу військового коменданта про звітування про вогнепальні поранення. Ця інформація була озвучена наприкінці 1960-х рр. під час радіопередачі “Біля партизанського вогнища” з тогочасним керівником інституту ортопедії та травматології проф. Є. П. Меженіною.

Німець-куратор, майор медичної служби, лояльно ставився до колег. Під час чергової перевірки професорові І. Л. Зайченку, за свідченнями гіпсового техника П. Е. Ємця, вистачило часу на те, щоб вийняти зі схову в матраці у гіпсовій кімнаті чисті бланки аусвайсів та спалити їх, змивши попіл у рукомийник.

Після цього інциденту Ілля Леонтьйович вирішив виїхати з м. Києва з родиною, і передав керівництво інституту доценту М. О. Воробйову.

Через наближення фронту родина за допомогою підпільників вирушила на захід, зупинилася у м. Жмеринці, де проф. І. Л. Зайченко став працювати у лікарні та ввійшов до партизанського загону ім. Сталіна.

Посилилося бомбардування залізничного вузла — і доводилося цілодобово працювати в операційній. До цивільної лікарні потрапляли також поранені з німецьких частин не німецької національності — угорці, румуни — і для їх лікування німецька окупаційна влада видавала медикаменти та перев'язочний матеріал, що надходив каналами міжнародного Червоного Хреста.

Цей матеріал не так суворо обліковувався, що уможливляло його передачу на потреби партизанського загону. На початку 1944 р. родина проф. І. Л. Зайченка вирушила поїздом до Одеси, бо подальша діяльність загону повинна була відбуватись там. У плетеному кошику з немовлям — третім сином Богданом — перевезли рацію, про що мати, Олена Францівна, дізналася лише після війни після смерті чоловіка, із листа зв'язківця загону І. О. Піддубного.

Після звільнення Одеси 10 квітня 1944 р. партизанський загін ім. Сталіна злився з 26-ю Армією. Професор І. Л. Зайченко залишився головним хірургом Одеської області. Організував у 1945 р. на базі санаторію ім. К. Маркса роботу клінічного відділення військової хірургії на 200 ліжок для обслуговування інвалідів ВВВ.

У той же час очолив роботу першої клінічної лікарні, організував на її базі ще один військовий шпиталь, у межах діяльності якого власноруч здійснив 300 операцій, упровадив ряд удосконалених методів лікування: комплексне лікування вогнепальних остеомієлітів, біолого-хірургічний метод лікування хірургічних виразок, що виникали після вогнепальних пошкоджень і не загоювалися, метод лікування кульші з вадами після травм. Вивчив ефективність застосування пеніциліну.

Інваліди виказували через газети “Большевицкое знамя”, “Черноморская коммуна” проф. І.Л. Зайченку подяку за чуйне ставлення та якісне лікування.

Водночас (1944–1946 рр.) завідував кафедрою військово-польової хірургії, ортопедії і травматології Одеського медичного інституту та Одеського інституту удосконалення лікарів.

За дорученням МОЗ України згідно з постановами ЦК КП(б)У та Ради Міністрів УРСР проф. І.Л. Зайченко дослідив якість надання лікування інвалідам ВВВ в Ізмаїльській (час існування області — 07.12.1940–15.02.1954) та Чернівецькій областях.

18–26 травня 1945 р. в Одесі відбувалося урочисте святкування медичною громадою СРСР 100-річчя від дня народження І.І. Мечнікова та 70-ліття академіка В.П. Філатова.

Ілля Леонтійович був учасником усіх трьох конференцій у рамках цього святкування, де і познайомився з відомим окулістом проф. В.П. Філатовим, який поділився з ним персонально одним з методів виготовлення та консервування біологічних лікувальних препаратів.

Після приєднання Закарпаття до УРСР перед керівництвом Закарпатської області постало питання організації системи охорони здоров'я на її території, оскільки до цього її не існувало.

Постановою Уряду УРСР та Міністерства ОЗ УРСР було створено обласний відділ ОЗ та розгалужену медичну службу. Для виконання постанови уряду та МОЗ УРСР на початку 1946 р. було скеровано до області досвідчених радянських організаторів ОЗ. Серед них — доцента М.О. Воробйова (як першого завідувача облздраввідділу Закарпатської обл.) та професора І.Л. Зайченка (із дорученням створити та очолити НДІ ОХМАТДИТ у м. Мукачево).

Також проф. І.Л. Зайченко був одним із співорганізаторів медичного факультету Ужгородського університету, де завідував кафедрою нормальної анатомії людини (1946–1948 рр.), топографічної анатомії та оперативної хірургії (1946–1949 рр.).

Під час наукового керівництва Закарпатським НДІ ОХМАТДИТ (1946–1951 рр.) проф. І.Л. Зайченко завідував клінікою дитячої хірургії, створив експериментальний відділ з відмінним виварієм, де продовжував експериментальні роботи з регенерації кісток. Установив реактиви і схему їх застосування за стадіями репаративного процесу і впровадив їх у практичну медицину. Особливо успішно застосовував екстракти тканин тварин, які виготовляв за методом академіка В.П. Філатова. Одну із комбінацій екстрактів назвав “тригланолом”. Це були тканини кролика, оброблені до одержання олігопептидів. Було встановлено дію тригланолола на підвищення реактивності сполучної тканини, що давало позитивні результати при лікуванні псевдоартрозів та при захворюваннях хребта, які сьогодні називають остеохондрозом.

Здійснив велику роботу з розвитку наукової та клінічної роботи молодого колективу Закарпатського НДІ ОХМАТДИТ, підготував та провів Першу наукову конференцію-сесію інституту (1947 р.), що водночас була першою науковою конференцією за всі часи існування Закарпаття.

У цей же період під його керівництвом виконано три кандидатські дисертації працівниками НДІ та одну докторську дисертацію на медфакультеті Ужгородського університету.

За відмінну хірургічну допомогу дитячому населенню Закарпаття неодноразово одержував подяки через місцеву і центральну пресу та потрапляв на обласну дошку пошани.

На перший план у цьому періоді роботи професора вийшла дитяча хірургія через велику кількість дітей-інвалідів, яким він повністю відновлював опорно-рухову функцію кінцівок та повертав до нормального життя. Можливо, саме кількість таких дітей та результати їх лікування надихнули одного з ужгородських студентів — майбутнього д-ра мед. наук, проф. П.С. Мощича — обрати педіатрію як сферу професійної самореалізації.

Закарпатський період роботи проф. І.Л. Зайченка та його дружини, невропатолога — О.Ф. Зайченко, особливо тепло згадується в книзі головного лікаря обл. лікарні Ю.М. Кохан “Ростіть здоровими діти!” (Мукачево, “Карпатська Вежа”, 2003 р.).

У 1951 р. Ілля Леонтійович був обраний професором на кафедрі госпітальної хірургії Львівського медінституту з курсу ортопедії та травматології.

У 1955 р. очолив організовану ним кафедру ортопедії-травматології та дитячої хірургії.

У 1960 р. організував обласне наукове товариство ортопедів-травматологів і працівників протезної справи. Під його керівництвом це товариство видало 5 книг.

Брав активну участь у налагодженні роботи львівського протезного заводу.

В експерименті продовжував вивчення процесу загоєння травматичної рани при переломі кісток та умовно виділив три зони травматичної рани: одна зона — центральна непарна; дві парні зони — на обох уламках кісток. Найшвидше розвивається регенеративна реакція у найвіддаленішій найменш травмованій ділянці, тобто у третій зоні, і прямує у бік центральної (першої) зони.

Це одержало підтвердження у дослідгах на тваринах з радіоактивними маркерами проліферації (тімідін — НЗ) та синтезу білка колагену (пролін — НЗ), проведених у 1970 р. Є.Б. Медвецьким та К.І. Зайченком. Вони встановили, що проліферація та синтез колагену в третій зоні починаються як відповідь на травму вже через 2 години після неї.

Працюючи в той час, коли активно запроваджувався занурювальний металоостеосинтез, дотримувалася постулату одного із своїх вчителів — проф. М.І. Ситенка — про те, що переломи кісток треба лікувати не руками, а головою. Дуже прискіпливо ставився до розширення показань відкритого хірургічного вправлення перелому кісток. Вважав, що перш за все треба якнайшвидше досягнути репозиції зміщених уламків або ручним способом, або скелетним витягненням. Потім зафіксувати кінцівку гіпсовою пов'язкою у фізіологічному положенні, а фіксацію вправлених уламків кісток провадив за допомогою діафіксації, тобто шпичками Кіршнера у різних площинах. Кінці шпичь залишав над шкірою у вікнах гіпсової пов'язки. За три тижні ці шпичі видаляли.

Поєднання гіпсової пов'язки та діафіксації було обрано внаслідок сформованого на той час розуміння зональності рани при переломі кісток, бо забезпечувало мінімальну повторну травматизацію кісткової тканини під час хірургічного втручання, тобто дотримання розміру трьох зон рани, що сформувались під час самого перелому.

Так само вправляв задній край великої гомілкової кістки — шилом через шкіру, а після рентгенконтролю фіксував спицею Кіршнера через вікно у гіпсовій пов'язці.

Запропонував метод одномоментного вправлення неускладненого компресійного перелому тіла хребця на реклінаційному дерев'яному клині з наступною фіксацією хребта гіпсовим корсетом. Для витягу хребта модифікував стіл Хоулі, у якому одна частина для витягу переводилася в бік голови.

Коллектив кафедри ортопедії-травматології та дитячої хірургії Львівського медінституту під керівництвом проф. І.Л. Зайченка постійно приділяв велику увагу вивченню травматизму та його профілактики у нафтодобувній, переробній, вугледобувній, приладо- та машинобудуванні, будівничій промисловості та сільськогосподарському виробництві західних областей України.

Під його керівництвом організовано та проведено разом з Київським інститутом ортопедії-травматології чотири міжобласні конференції з цих же питань.

Під керівництвом проф. І.Л. Зайченка виконано та захищено чотири кандидатські дисертації.

Ним розроблено оригінальні методи лікування порочної шопарової кукки стопи, модифікація триартикулярного артрорезу п'яткової стопи при тяжкій вродженій клишоногості, артрорез кульшового суглоба за відсутності шийки стегна та блукаючому кульшовому суглобі, оперативні методи лікування кісткової патології при туберкульозі та поліомієліті, сколіозі, оригінальний метод вправлення неускладненого компресійного перелому тіла хребця, метод вправлення вивихів плечового суглоба.

При переломах шийки стегна користувався переважно методом металоостеосинтезу за Смітт-Петерсоном. Вроджений вивих стегна у дітей оперував методом Колонна.

При артропластиці кульшового суглоба у дорослих застосовував різні біологічні матеріали, у тому числі й оболонку яєчка бика, запропоновану канд. мед. наук Г.М. Дізик. Оболонку готували у львівському інституті переливання крові у відділі проф. О.Б. Савчика.

Оперативно відновлював пошкодження хрестоподібних зв'язок колінного суглоба.

Підтримував дружні стосунки з відомими дитячими хірургами — А.Р. Шуринком (Київ), С.Я. Долецьким (Москва), М.І. Кокочашвілі (Тбілісі).

Надруковано монографії: “Трансплантація епифізарного хряща и регенерация костной и хрящевой ткани” (Львів, 1957), “Элементы к построению управления регенеративным процессом костной ткани и вообще тканей” (Львів, 1958); “Пластика костных дефектов в свете стадийного развития регенеративного процесса” (Львів, 1958) та два збірника праць його учнів з питань травматизму, лікування наслідків травм, ортопедії.

І.Л. Зайченко є автором 150 наукових робіт.

Нагороджений двома медалями — “Партизану Вітчизняної війни” та “За перемогу над Німеччиною”. Керівництвом партизанського загону нагороджений особистим автомобілем “Форд-8-пікап”, що суттєво допомагало переміщатися зруйнованими вулицям Одеси, щоб оперувати у двох шпиталях та викладати.

З цього життєпису про проф. І.Л. Зайченка вимальовується образ енергійної, діяльної, результативної людини, яка присвятила себе науці та практиці лікування.

Що ж було джерелом цієї енергії та передумовою високої результативності? Дух експериментатора, педагога, новатора, творчого пошуку та реалізації на додачу до видатних організаційних здібностей. Цьому знаходимо свідчення і поза основною професійною діяльністю Іллі Леонтійовича.

У молоді роки — зайняття французькою боротьбою, гра на гітарі та мандоліні, організація комуни одноосібників, побудова театру, написання п'єс. В останні десятиліття життя займався бджільництвом (є експонати в музеї бджільництва у Києві).

15 червня 1964 р. проф. І.Л. Зайченко помер на роботі на 68-му році життя від інфаркту міокарда. Виготовлено посмертну маску. Поховано на Личаківському цвинтарі у Львові.

Хovala проф. І.Л. Зайченка громада м. Львова за козацькою традицією, бо саме так за життя він називав себе навіть в автобіографіях, — його труну, накритую малиною козацькою китайкою, учні професора пронесли від Львівського медінституту до цвинтаря.

Від Київського інституту ортопедії та травматології некролог при похованні виголосив проф. В.М. Левенець.

Я розповів
про українця,
що досягнув
в науці вінця.

Його ти спадщину
повинен знати,
щоб до вершин науки
крокувати!